

Савчук Б. Формування конфліктологічної компетентності викладача вищого навчального закладу // Сучасний викладач у студентоцентричній моделі освітнього процесу університету: Матеріали Науково-практичного семінару 3-4 березня 2016 року. Івано-Франківськ: ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2016. С.47-50.

УДК 371.38:351.755.5

**01 Освіта**

**Борис Савчук**

д. іст. н., професор кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

м. Івано-Франківськ

## **ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Актуальність заявленої у назві статті теми зумовлюється посиленням конфліктогенної ситуації у системі освіти, зокрема й у вищій школі. Вона спричиняється низкою об'єктивних та суб'єктивних суперечностей. Це робить конфлікти неминучим явищем педагогічного процесу, а конфліктологічну компетентність – необхідним і важливим складником професіоналізму працівника вищого навчального закладу (ВНЗ). Проблема конфліктної взаємодії носить міждисциплінарний науковий характер. Вона знайшла відображення у психолого-педагогічній літературі, зокрема досліджувалися теоретико-методологічні засади конфліктів у педагогіці (А. Анцупов, О. Бандурка, Н. Грішина, О. Іонова та ін.); проблеми психологічної сутності конфліктів (Ф. Василюк, Л. Карамушка, Н. Коломінський, О. Кульчицька, Л.

Петровська, А. Сухарев, О. Щотка, О. Чебикін, О. Яковлева та ін.); різні аспекти конфліктологічної компетентності педагога (Г. Антонов, Г. Бережна, О.Денисов, А. Лукашенко, І. Матійків); особливості соціально-педагогічних конфліктів у ВНЗ (П.Куконков, С.Пащенко, Г.Шевченко та ін.); питання міжособистісної взаємодії в конфліктних ситуаціях та готовності до реалізації професійних конфліктологічних завдань (З. Дринка, С. Ємельянов, Ю. Костюшко, І. Матійків та ін.). Утім, питання формування конфліктологічної компетентності як складника професіоналізму працівника ВНЗ ще не стала предметом ґрунтовного комплексного дослідження, що зумовлює потребу визначення основних контурів і підходів до її осмислення.

Гене́за вивчення конфлікту сягає коріннями доби Античності та червоною ниткою проходить через епохи Середньовіччя та Просвітництва. Досі не існує загальноприйнятого означення конфлікту, під яким зазвичай розуміють зіткнення інтересів, прагнень, цінностей, цілей, поглядів різних сторін, що виявляється в загостренні суперечностей між ними. З-поміж численних трактувань педагогічного конфлікту доволі оптимальним вважаємо його визначення як найбільш гострого способу розвитку і подолання істотних суперечностей, що виникають у взаємодії учасників педагогічного процесу (зокрема і ВНЗ) та здебільшого супроводжується негативними емоціями й потребує розв'язання через гармонізацію стосунків. Узагальнювально-синтетичний аналіз доробку про причини та чинники конфліктів в освітніх установах і вишах за критеріями «дійових осіб» та «конфліктних ситуацій» дозволяє їх дещо умовно поділити на дві основні групи. Перша – це «конфлікти прояву в професійній діяльності»: а) працівників (через зниження заробітної платні, збільшення навантаження; несприйняття інноваційних видів діяльності; відчуття невпевненості; недостатня поінформованість тощо); б) керівників (загострення взаємин із працівниками; ігнорування їхніх думок; схильність до авторитарних методів керівництва); в) навчальних закладів (низький рівень матеріально-технічного забезпечення; відсутність стимулів до праці) тощо. Друга група – це конфлікти міжособистісної взаємодії. В їхній

основі лежать переважно ресурсні або ціннісні суперечності.

З позиції педагогічної конфліктології конфлікти є природними й закономірними проявами людських стосунків та визначаються специфікою діяльності освітньої організації. За впливами й наслідками вони поділяються на конструктивні (завершуються досягненням порозуміння між сторонами) та деструктивними (призводять до руйнування міжособистісних стосунків). Тому одним з головних шляхів позитивного розв'язання суперечностей у ВНЗ є підвищення конфліктологічної компетентності науково-педагогічних працівників, під якою розуміють складну багатокomпонентну систему та інтегроване утворення, яке передбачає теоретичну (наявність знань) та практичну (дії, поведінка) готовність до управління і запобігання конфліктам у педагогічному колективі. У структурі конфліктологічної компетентності виокремлюють такі основні компоненти: а) когнітивний (знання теорії конфлікту, розуміння його особливостей у педагогічному колективі); мотиваційно-ціннісний (спрямованість на побудову партнерських стосунків; прагнення до позитивного розв'язання конфлікту); емоційно-вольовий (саморегуляція почуттів, емоцій у процесі розв'язання конфлікту); комунікативний (налагодження діалогу між учасниками конфлікту). Розуміння і використання цих складників є головною передумовою як успішного розв'язання, так і недопущення, запобігання, профілактики конфліктів. Науково-педагогічні працівники повинні передусім оволодіти такими конфліктологічними компетенціями: знання особливостей українського менталітету; розуміння специфіки функціонування сучасної системи освіти та вищої школи; уміння аналізувати конфлікт та його структуру; усвідомлення рівноцінності всіх учасників конфліктної взаємодії; знання психолого-педагогічних стратегій та правил розв'язання конфлікту; уміння виявляти і розуміти інтереси всіх сторін конфлікту; навички з пошуку компромісів; уміння поновлювати стосунки і співпрацювати з опонентом.